

Michal Mrva, Sídelné súvislosti najstaršej vidieckej sakrálnej architektúry západne od Prahy

Oponentský posudek bakalárskej práce

Bakalárska práca M. Mrvy sa venuje dôležitému tématu stredovekej christianizácie českej spoločnosti, jejímž najdôležitejším hmotným dokladom jsou prirodzene samotné sakrálné stavby. Jejich prúnik do venkovského prostredia byl klíčovým předpokladem pro hlubší prosazení křesťanství u běžné populace. M. Mrva si pro výzkum tohoto fenoménu zvolil více méně arbitrárně vymezený region západně od současné Velké Prahy, kde evidujeme poměrně velké množství venkovských románských kostelů.

Pomineme-li závěrečný katalog, je ale naprostá většina textu věnována obecným otázkám, které autor kvalifikovaně rekapituluje na základě sekundární literatury. První část historického přehledu je věnována začátkům českého křesťanství, tzv. velkofarní organizaci, vzniku diakonátů, atd. Někdy ovšem autor přebírá obecné soudy, aniž by je blíže analyzoval, či odkázal na příslušnou literaturu. Týká se to např. práva křtu a pohřbu, kde autor předpokládá jejich postupné přepouštění původně filiálním kostelům ve venkovském prostředí, které jimi nebyly nadány. Domnívám se, že nic takového se ovšem nedá prokázat a jak ukazuje situace v Praze (Zd. Dragoun), i u kostelů bez farních práv se zřejmě od počátku běžně pohřbívalo. V kap. 5 autor postupně analyzuje jednotlivé aspekty tzv. vlastnických kostelů včetně náplně tohoto pojmu a proměny nároků církve a laických elit k sakrálním stavbám. Následuje oddíl věnovaný architektonické podobě vlastnických či lépe řečeno tribunových kostelů. V další části autor poněkud středoškolsky rekapituluje základní znaky raně středověkých stavebních slohů. V této části bych vzhledem k samotnému tématu věnoval mnohem větší prostor oporám datování venkovských sakrálních staveb, které je často značně problematické. Nejlepší formou by možná byly medailóny věnovaných pohledům různých autorů na datování několika vybraných kostelů.

Další oddíl práce je již zaměřen na sakrální stavby západně od Prahy. Autor nejprve charakterizuje geomorfologii, pedologii a hydrologii oblasti, aniž by ovšem tento přehled nějak vztáhl ke zkoumané problematice. Je třeba si uvědomit, že míra energetické náročnosti výstavby kostelů byla přímo úměrná přístupu ke stavebnímu kameni. Stavební materiál kostelů ve vytýčené oblasti ani jeho potenciální výchozy bohužel autor neevidoval.

Větší množství připomínek je třeba vznést také k poslednímu textovému oddílu, který měl – vzhledem k názvu – tvořit jádro práce – tedy kontext kostelů v krajině raného středověku. Celý oddíl se vyznačuje dosti paušálním přístupem, díky němuž dosavadní poznání příliš neobohacuje. Např. sledování nadm. výšky nemá samo o sobě příliš velkou výpověď. Mnohem důležitější jistě byla dominance polohy v místním georeliéfu. Ještě problematičtější je charakteristika vztahu kostelů a sídelní sítě. Autor nepracuje s archeologickými doklady mlado- a pozdně hradištních sídlišť, rámcově současnými se vznikem kostelních staveb, ale s mapami stavebního katastru z poloviny 19. století. Musí si přitom být vědom toho, že právě v horizontu 13. a 1. pol. 14. století v rámci tzv. velké transformace došlo v řadě regionů k totální přestavbě sídelní sítě. Předkládaný graf tedy pouze ukazuje, kde se románské kostely ve vrcholném středověku ocitly. U archeologických dokladů sídlišť také autor jen neurčitě uvádí „sídlíště v blízkosti kostelů“, aniž by řekl, zda to znamená 10, 50 či 1000 m. Pochopení mikroregionálních podmínek je přitom naprosto klíčové. Postrádám rovněž několik zásadních titulů pro charakteristiku vztahu kostelů a sídlišť (např. Klápště – Smetánka – Dragoun, Příspěvek ke studiu zemědělského zázemí středověké Prahy, Smetánkova studie o Karlíku u Dobřichovic nebo jeho studie k Úneticím). Vztah kostelních staveb a míst pohřbívání autor opominul úplně. Chyby obsahují i celkové mapy –

např. mapy 2 a 3 zobrazují desítky pohřebišť mimo kostelní stavby okolo roku 1250 a 1300. Ty ale v té době již vůbec nevidujeme a zřejmě se tedy jedná o běžná sídliště.

Přes uvedené výhrady se domnívám, že předložená práce naplňuje požadavky kladené na bakalářskou práci a doporučuji ji k dalšímu řízení.

V Praze 31. 7. 2014

PhDr. Ivo Štefan, PhD.